

Стаття присвячена проблемам та особливостям перекладу «хибних друзів перекладача». В статті розглядаються класифікація, джерела виникнення міжмовного явища «хибні друзі перекладача», виокремлюються основні способи та специфіка їх перекладу

Ключові слова: еквівалентність, інтернаціоналізм, «хибні друзі перекладача»

Стаття посвящена проблемам и особенностям перевода "ложных друзей переводчика". В статье рассматриваются классификация, источники возникновения межъязыкового явления "ложные друзья переводчика", указываются основные способы и специфика их перевода

Ключевые слова: эквивалентность, интернационализм, «ложные друзья переводчика»

The article reads the "false friends of translator" translation problems. It deals with the classification, the origin sources of the "false friends of translator" interlingual phenomenon and basic translation methods

Key words: equivalence, internationalism, «false friends of translator»

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ «ХИБНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА» З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

В. М. Мирошниченко

Кандидат філологічних наук, доцент
Кафедра ділової іноземної мови та перекладу
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»
вул. Фрунзе, 21, м. Харків, 61002
Контактний тел.: (057) 707-60-62, 050-728-30-23
E-mail: vikamiroshnichenko1974@mail.ru

Загальна постановка проблеми

Важлива роль, яку англійська мова відіграє на сучасному етапі як основний засіб міжнародного спілкування, поставила вчених-лінгвістів перед необхідністю звернути більше уваги на особливості її функціонування в усіх стилістичних різновидах.

Характерною рисою розвитку сучасної науки є остаточне набуття англійською мовою статусу мови світової науково-технічної літератури. Унаслідок цього переклад науково-технічної літератури з англійської на українську мову вимагає від перекладача-спеціаліста високого рівня професійної майстерності, обумовленого в тому числі знанням лексичних, граматичних та стилістичних особливостей науково-технічних текстів. Знання лексичних особливостей науково-технічної літератури є необхідною умовою, оскільки при перекладі поруч з інтернаціональними словами, що певною мірою є помічниками перекладача, доволі часто трапляються провокуючі фактори тексту джерела, якими є «хибні друзі перекладача». Тому вивчення їх особливостей у науково-технічному перекладі саме зараз, у період становлення України на міжнародній арені та розширення її науково-технічних зв'язків з іноземними державами, грає важливу роль.

Аналіз досліджень і наукових публікацій

Аналіз досліджень і наукових публікацій з порушеної проблеми свідчить про те, що перші спроби

описати лексичні інтернаціоналізми та «хибні друзі перекладача» було зроблено в кінці XIX - на початку XX століть. Проте, протягом тривалого часу цей важливий шар мовних засобів розглядали як виключно європейське явище. Лише пізніше А.Майє та В.В.Виноградов зазначили, що аналогічні слова можуть існувати не тільки в Європі. У 30-х роках XX століття було звернено увагу на соціологічний бік процесу інтернаціоналізації лексики, а також на специфіку подібних змін у галузі науково-технічної термінології (Е.Вюстер) [4; 11]. Новий етап у розробці цієї проблеми почався з кінця 50-х років, коли було встановлено найбільш суттєві ознаки інтернаціоналізмів та «хибних друзів перекладача».

До дослідження даної проблеми звертались такі вчені, як В.В.Акуленко, Л.С.Бархударов, Л.І.Борисова, Р.А.Будагов, В.В.Виноградов, Є.В.Горбунов, К.Б.М.Готліб, В.В.Дубічинський, А.І.Журавльов, В.І.Карабан, В.В.Келтуяла, В.М.Комісаров, І.В.Корунець, В.Н.Крупнов, В.Л.Муравьов, І.А.Носенко, Я.І.Рецкер, А.В.Федоров, О.Д.Швейцер та ін.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що явище «хибних друзів перекладача» досить поширене, а кількість помилок, які здійснюються при перекладі літератури висока.

Мета даної статті

Мета даної статті - дослідити джерела виникнення, помилки і труднощі при перекладі «хибних друзів

перекладача» і встановити способи їх подолання для перекладачів як художньої, так і науково-технічної літератури.

Виклад основного матеріалу

Вперше термін «хибні друзі перекладача» був введений французькими лінгвістами М. Кесслером і Ж. Дероккін'ї в 1928 році. У французькому мовознавстві вони отримали назву «faux amis du traducteur» – «хибні друзі перекладача». Цей термін закріпився в англійському («translator's false friends»), а також в українському і російському мовознавстві. В широкому сенсі «хибні друзі перекладача» є проявом психолінгвістичного змішання мов, а саме – інтерференції. Історично «хибні друзі перекладача» є результатом взаємного впливу мов, або виникають в результаті випадкових збігів. Загальна кількість «хибних друзів перекладача» та роль кожного з можливих джерел в їх виникненні виявляються різними для кожної конкретної пари мов, залежно від їх генетичних та історичних зв'язків [4; 8].

«Хибні друзі перекладача», згідно з роботами В.В. Акуленко, це семантично різноманітна категорія слів, що включає інтернаціональну лексику (міжмовні відносні синоніми подібного виду), псевдо інтернаціональні слова (міжмовні омоніми) і міжмовні пароніми. Усі ці випадки поєднує практична обставина, що слова, які асоціюються і ототожнюються (завдяки подібності в плані вираження) у двох мовах, у плані змісту або за вживанням не цілком відповідають, або, навіть, цілком не відповідають один одному [1; 3]. Отже, **розглянемо окрему кожену групу категорії «хибні друзі перекладача»:**

1. Інтернаціональна лексика (міжмовні відносні синоніми подібного виду) - слова будь-яких двох мов, що зіставляються з погляду їхньої предметно-логічної віднесеності можуть знаходитися у відносинах еквівалентності (частіше – відносної, у межах спеціальних областей лексики – також абсолютної), або безеквівалентності. Роль міжмовних синонімів грають слова обох мов, що частково співпадають за значенням і вживанням (і, відповідно, що є еквівалентами при перекладі). У свою чергу міжмовні синоніми можна розділити на зовні подібні і зовні різні. У практиці перекладацької роботи особливі труднощі представляють міжмовні відносні синоніми подібного виду, які називають інтернаціоналізмами (слова, що є загальними для ряду мов). Інтернаціоналізми можуть виступати як у ролі «справжніх друзів перекладача», так і в ролі «хибних друзів перекладача». Приклади, що характеризують дану групу: слово *practically*, що має значення «фактично», часто переводиться словом «практично». Це неправильно, тому що в українській мові слово «практично» зіставляється зі словом «теоретично». Англійське слово *composer* має значення «складач», тоді як українське слово «композитор» має значення «творець музичного добутку» тощо.

2. Інтернаціональні слова (міжмовні омоніми) - слова обох мов, подібні за звуковою (або графічною

формою), але різні за значенням, що мають. Так, наприклад, англійське слово *mark* – і українське «марка», цілком омонімічні в сучасному вживанні, нерідко в міжмовні омонімічні відносини утягуються і внутримовні омоніми: так англійське слово *crab* I «краб» і українське «краб» є міжмовними відносними синонімами подібного виду, то слово *crab* II «дика яблуна» і *crab* III «незручність, невдача» омонімічні стосовно першого англійського слова, а звідси і стосовно українського аналога [2; 18].

Міжмовні пароніми – слова двох мов не цілком подібні за звучанням і формою, що відносяться до однієї частини мови, але здатні викликати можливі асоціації й ототожнюватися один з одним, незважаючи на фактичну розбіжність їхніх значень. Так, наприклад, значення англійського слова *medicine* виявляється лише у властивому англійській традиції протиставленні терапії, хірургії, стоматології, санітарії, гігієні (зокрема учені ступені окремо привласнюються в цих областях, маючи при цьому різну цінність, наприклад, *Bachelor of Medicine, Bachelor of Surgery* та ін.); *medicine*, крім загального значення «медицина», в англійській мові означає саме терапію, тому перша з вищезгаданих ступенів перекладається як «бакалавр терапії». Слово ж «медицина» в українській мові означає сукупність наук про хвороби людини, їх лікування і попередження, і не може бути механічно уподібнено його англійському аналогу [3; 22].

Випадки і джерела виникнення «хибних друзів перекладача»

1. Терміни, що придбали в різних мовах різне значення внаслідок зміни значень при запозиченні. Наприклад, такий термін, як бойлер. На відміну від англійського *boiler* український термін означає паро- або водяний підігрівач, у якому пароутворення, тобто кипіння (boiling) рідини, що нагрівається не відбувається.

2. Зміна значення слова вже у мові, в яку було запозичене дане слово. Наприклад, термін *комбайн*. У момент запозичення цей термін, як і в англійській термін *combine*, відносився тільки до сільськогосподарських машин, але пізніше український термін став позначати всяку складну машину, що виконую ряд послідовних операцій (наприклад, гірський комбайн, нафтовий комбайн та ін.).

3. Зміна значення слова у мові з якої його було запозичено, але вже після запозичення даного терміну чи слова. Наприклад, термін *танкер* був запозичений українською мовою з англійської у значенні «наливне судно, нафтовоз». Однак пізніше термін *tanker* придбав у англійській мові значення «літак-заправник».

4. Терміни не запозичалися з інших мов, а самостійно створювалися у декількох різних мовах [6; 35].

Основні способи перекладу «хибних друзів перекладача»

1. Переклад інтернаціональних слів з розбіжностями у предметно-логічному змісті

У розбіжностях понятійного, предметно логічного змісту англійських слів, що хибно ототожнюються при перекладі на українську, позначається своєрідність класифікацій явищ, властивостей і відносин об'єктивного світу, характерних для семантики кожної мови. Так наприклад, англійське слово *artist* передає поняття про представника мистецтва у широкому змісті слова і, зокрема, про представників деяких конкретних видів мистецтва: 1) представник мистецтва, артист, художник узагалі, як у *a creative artist, a literary artist* тощо; 2) живописець, графік, як в *illustrations by the best artists*; 3) майстер своєї справи, як у *an artist in words* - «майстер пусати»; Українське слово «артист» передає поняття насамперед про професійного актора, що відповідає англійським словам *actor* (про драматичного артиста, артиста кіно), *artiste* (про професійного музиканта, танцівника, артиста комедії, естради); особливо передаються сполучення «*artmyst балету*» - *ballet-dancer*, «*artmyst опери*» - *opera-singer* [5; 45].

Виняткове значення для правильного розуміння значення слів має врахування їхніх системних зв'язків. Так, якщо значення українського слова «роман» можна зрозуміти лише в протиставленні словам «новість», «розповідь» та ін. (де основою протиставлення служить ступінь охоплення відбиваних життєвих явищ, а звідси – велика або менша форма прозаїчного добутку), то англійське *romance* як термін літературознавства означає прозаїчне або поетичне оповідання героїчно-пригодницького або романтично-любовного характеру на противагу *novel* – прозаїчному реалістичному побутовому добутку (основа протиставлення тут – ступінь реалістичності і «приземленості» сюжету).

Ступінь семантичності розбіжностей виявляється неоднаково в різних частинах мови: найбільш специфічні значення прикметників і, нерідко ще більш, прислівників. Наприклад, прикметник *absolute* і *абсолютний* цілком або майже збігаються в більшості значень, але звідси не слідує, таке ж співвідношення існує і між прислівниками *absolutely* і *абсолютно*: англійське слово навіть в основному значенні, що зближається з українським «абсолютно», не завжди відповідає українському аналогу по розуміннях лексичної сполучуваності і має такі значення, як «безумовно», «безсумнівно», у граматиці - «незалежно», розмовне - «так, звичайно».

Розбіжності в предметно-логічному змісті англійських і українських «хибних друзів перекладача» у ряді випадків пов'язані з розбіжностями в самому житті народів. У цьому випадку потрібні коментарі про реалії, без яких будь-які чисто мовні зіставлення будуть неповноцінними. Наприклад, англійське слово *academy* означає 1) спеціальні школи для дорослих; 2) училища, що займають проміжне положення між середньою і вищою школою; 3) у минулому – приватні школи для дітей багатих батьків. Тому неточно буде вживати це слово, говорячи про українські та вищі навчальні заклади, які краще називати *colleges*.

Істотну роль грають звичаї слововживання. Наприклад, слово «ректор». В Україні даним терміном називається голова будь-якого вищого закладу, тоді як стосовно до англійської школи – терміном *rector*

називають лише глав шотландських університетів і керівників двох з коледжів Оксфорда (*Exeter* і *Lincoln Colleges*).

Нерідко розбіжності в значеннях англійських і українських слів пов'язані з новими явищами. Так, наприклад, співвідношення слів *brigadier* – «*бригадир*» ясно лише особам, які знають форми організації праці в країнах колишнього СРСР і систему британських військових звань (*Brigadier* - бригадний генерал, проміжний чин між полковником і генерал-майором).

У деяких випадках неточне розуміння реалій стає неодиначним непорозумінням, а традиційною помилкою лексикографів, а звідси і багатьох перекладачів.

2. Переклад інтернаціональних слів з розбіжностями у стилістичному й експресивному забарвленні

Окрім розбіжностей понятійного, предметно-логічного змісту виникає необхідність врахування можливих розбіжностей стилістичних характеристик асоційованих слів. Не можна цілком розуміти слово і правильно користуватися ним не знаючи його функціонально-стилістичного й емоційно-експресивного забарвлення, а в ряді випадків і обмежень у часі та місці його вживання. Стилiстичні розбіжності ілюструються в словах типу *bark* «човен» - *барка*, де перше є класичним поетизмом, а друге стилістично нейтральне. Стилiстична розбіжність робить багато слів абсолютно неззаємозамінними при перекладі.

Експресивно виражені забарвлення особливо часто виявляються в переносних значеннях: прикладом може служити вживання таких українських слів, як суб'єкт, тип, фрукт, елемент, екземпляр у значенні «людина, особистість». Усі ці слова, окрім закріпленості за невимушено-розмовною або, навіть, фамільярно-повсякденною мовою, характеризуються несхвальним забарвленням, що при перекладі на англійську мову приходить передавати різноманітними негативними епітетами при словах *individual, person* або стилістично більш виразних: *fellow* і, навіть, *devil*.

Характерними є специфічні оцінні нашарування, що нерідко зв'язані з особливостями тлумачення значень, у деяких запозиченнях, якими обмінялися обидві мови. На відміну від цілком нейтрального *businessman*, що відповідає українському слову ділова людина, українське «бізнесмен» має негативне забарвлення, означаючи «безпринципового ділка».

Неможна пройти повз часові і місцеві обмеження у вживанні «хибних друзів перекладача». Наприклад, українське слово «баталія» не тільки вживається у трохи відмінних від англійського *battle* значеннях: воно зустрічається буквально в тому ж значенні, що й англійське слово *battle* («*бумва, бій*»), але тільки в мові XVIII- початку XI століття [6; 204].

3. Стилiстична нейтралізація стилістично забарвлених загальнонаукових інтернаціональних слів при перекладі на українську мову

Аналіз англо-українських перекладів науково-технічних текстів показує, що значні труднощі для

переклада представляють стилістично забарвлені інтернаціональні лексичні засоби, що використовуються англійськими й американськими авторами для додання експресивності своєму викладові. Якщо порівняти англійські та українські науково-технічні тексти, то можна відзначити велику строгість і меншу експресивність українських науково-технічних текстів у порівнянні з англійськими і американськими. У сучасній англійській мові все більше і більше виявляється тенденція додавати стилістичну вагомість засобам мови, змушуючи їх виконувати ексагресивну функцію і виступати як стилістичний прийом.

Переклад стилістично забарвлених мовних засобів, зокрема лексичних інтернаціоналізмів, викликає значні труднощі. Якщо при перекладі художньої літератури задача перекладача полягає у рівноцінній передачі експресивної емоційно забарвлених мовних засобів оригіналу, то при перекладі науково-технічної літератури з англійської мови на українську перекладачеві часто доводиться вдаватися до «нейтралізації», «згладжування», «нівелювання» стилістичного прийому автора, щоб не внести стилістично далеких елементів в український текст. Деякі стилістичні прийоми, що вводяться в англійських текстах, для українських текстів неприйнятні. Якщо їх зберегти у перекладі, то норми мови і стилю української науково-технічної літератури буде порушено. Те, що допускають норми функціонування однієї мови, можуть не допускати норми іншої. В англійських та американських спеціальних текстах часто зустрічається знеацька яскрава стилістично забарвлена лексика, що не є характерною для українсько-технічних текстів. Механічне перенесення емоційно забарвлених лексичних одиниць англійського спеціального тексту в українську мову буде суперечити вимогам українського спеціального перекладу.

Лінгвісти та вчені з перекладу розглядають той факт, що англійські науково-технічні тексти менш стилістично єдині в порівнянні з відповідними українськими. Лінгвісти дають конкретну рекомендацію з перекладу подібних стилістичних прийомів: якщо немає яких-небудь вагомих причин свідомо зберігати ці стилістичні особливості англійського спеціального тексту, вони опускаються у перекладі для того, щоб переклад так же стилістично впливав на українського читача, як оригінал впливає на англійського читача.

Вживання стилістично забарвлених інтернаціональних лексичних засобів в англійському й американському науково-технічних текстах надзвичайно різноманітні. У стилістичне середовище спеціальних текстів потрапляють найнесподіваніші слова.

У наступному прикладі можна відзначити незвичайне вживання слова *talents* у сполученні з іменником *microprocessor*.

To take full advantage of the microprocessor's talents, designers usually need long shopping list of additional chips: series and parallel input/output devices, an interrupt controller, a timer, and read-only and random-access memories.

Речення перекладається на українську мову таким чином:

Щоб цілком реалізувати всі потенційні можливості мікропроцесора, розроблювачам звичайно потрібно багато додаткових покупних мікросхем: прилади послідовного і паралельного вводу/виводу, контролер переривань, таймер, а також постійний та оперативний запам'ятовувальні пристрої [7; 619].

Для передачі значення іменника *talents* словникові еквіваленти «талант; дар; обдарованість» у даному випадку використовувати не можна. У сполученні зі словом *microprocessor* прийнятним є еквівалент «можливості», що вступає в характерне для українського спеціального тексту сполучення з іменником «мікропроцесор».

Як видно англійські наукові інтернаціоналізми являють собою специфічне перекладацьке явище, що вимагає особливого дослідження й опису. Щоб не давати помилкових еквівалентів і уникати в перекладі численних помилок, перекладачеві необхідно враховувати специфіку текстів і окремих слів. Таким чином, перекладачеві варто знати як закономірності, так і способи перекладу інтернаціональних англійських слів [8; 103].

Проблема «хитрих друзів перекладача» стосовно до умов науково-технічного перекладу здобуває свої характерні риси. Можна відзначити, що «хитрі друзі» у науково-технічних текстах характеризуються визначеною специфікою. Ця специфіка виявляється у кількісному складі цієї категорії слів, так і в їхніх якісних характеристиках. **Оскільки великий відсоток слів, що відносяться до категорії «хитрих друзів перекладача», складають інтернаціоналізми**, нижче коротко розглядаються деякі труднощі їхнього перекладу на прикладі загальнонаукових слів.

Говорячи про кількісну специфіку «хитрих друзів» у науково-технічних текстах, можна привести «класичний» приклад «хитрого друга перекладача» - слово *accurate*. Для перекладача науково-технічної літератури це слово таким не являється. У спеціальних текстах цей прикметник вживається в таких ситуаціях, у яких передача його українське паралеллю «акуратний» практично виключається, наприклад, *accurate results* – «точні результати». Ні розбіжності в значеннях в англо-українських аналогізмах, а також контекст у більшості випадків застерігають від помилок.

Багато інтернаціональних загальнонаукових слів, наприклад, *analysis, candidate, scenario, critical, originally, history, pioneer, revolutionary, practical, signal, traditionally* та ін., що регулярно зустрічаються у науково-технічних текстах, виступають у ролі «хитрих друзів перекладача». Ці англійські слова збігаються з українськими паралелями у своїх інтернаціональних значеннях і тому легко ототожнюються при перекладі. У результаті таких ототожнень порушується або зміст висловлення, або стилістичні норми перекладу. При перекладі подібних слів перекладач нерідко дає інтернаціональне значення інтернаціоналізму, забуваючи про те, що в плані змісту повне ототожнення паралельних інтернаціональних слів буває далеко не завжди [8; 56].

Що стосується інтернаціональної термінології, то обсяг значень інтернаціональних термінів у різних

мовах часто збігається, наприклад, reactor – реактор, proton - протон, electronic - електронний та ін.

У випадку загальнонаукових паралельних інтернаціоналізмів спостерігаються істотні розбіжності значеннєвого змісту. Практично всі англійські наукові інтернаціоналізми багатозначні. У порівнянні з українськими інтернаціоналізмами, вони мають більш широкий обсяг значень. Нерідко одне або кілька значень англійського загальнонаукового інтернаціоналізму цілком збігаються з паралельним українським словом, а інші значення розходяться. Наприклад, прикметник *critical* може перекладатися як українською паралеллю «*критичний*», так і виступати в інших значеннях, що в українській паралелі відсутні. У словнику іноземних слів приведені два омоніми інтернаціоналізму «*критичний*»: 1) критичний – стосовно до критики, що дає розбір і оцінку якогось явища, добутку, діяльності тощо; здатний до критики; 2) критичний – стосовно до кризи; вирішальний, переломний; небезпечний [7; 267].

У англо-українському словнику зареєстровані наступні еквіваленти лексико-семантичних варіантів англійського прикметника *critical*: 1) критичний; 2) вирішальний, переломний, критичний; 3) небезпечний, ризикований, критичний, загрозливий; 4) осудливий; той, що критикує; розбірливий, вимогливий; 5) дефіцитний; край необхідний; нормований; 6) критичний; граничний. Як видно, не всі словникові варіанти значень англійського прикметника *critical* збігаються з українським.

Нерідко використання інтернаціональних значень при перекладі англійських інтернаціоналізмів на українську мову призводить до порушень стилістичних норм мови і стилю науково-технічної літератури і викликає неадекватний ефект у читача. Як перекладний еквівалент, наприклад, прикметника *dramatic* перекладач часто дає його український аналог: «...the effect is not as dramatic as...» - «...ефект не такий драматичний, як...» замість «*сильний*» тощо [7;23].

Прикладів, що характеризують труднощі перекладу на українську мову англійської лексики дуже багато, тому **актуальними є процеси спеціалізації та де інтернаціоналізації**. Розглянемо ці явище більш детально:

1. Під спеціалізацією розуміється заміна англійського загальнонародного слова відповідним українським словом, що має (спеціальне або загальнонаукове) значення. **Результатом процесу спеціалізації в перекладі є** еквіваленти, що належать до загальнонаукового шару української лексики. Такі еквіваленти відбивають зміст відповідних англійських слів у формі, характерної для способу вираження науково-технічної думки в українській мові.

Приведемо приклад контекстуальної заміни інтернаціональної лексики:

After three years of intensive research, Touch Activated Switch Arrays Inc. has triumphed with a \$ 49 solid-state keyboard and a touch-activated solid-state control module called the Ferenstat.

Що означає:

Після трьох років інтенсивних досліджень компанія Activated Switch Arrays Inc. випустила тверdotільну клавішну панель вартістю 49 доларів і твер-

дотільний контрольний блок з керуванням дотику Ferenstat.

But the conference will not be anchored at that level. For the third year in a row, the people at Afips – the American Federation of Information Processing Societies, which organizes the National Computing Centre (NCC) – are orchestrating their immensely popular Personal Computing Festival.

Що перекладається як:

Цим, однак, конференція не обмежується. Третій рік підряд американська федерація суспільств по обробці інформації (Afips), що є організатором конференції, проводить тут фестиваль обчислювальних засобів індивідуального користування, що вже завоював широку популярність.

Як заміну інтернаціонального слова *triumph* використано трафаретне у українському спеціальному тексті дієслово «*випускати*». Якщо в англійському тексті ми маємо незвичайне сполучення *triumph with a keyboard*, то в українському перекладі – стандартне сполучення «*випустила панель*». При перекладі здійснена спеціалізація значення дієслова *triumph*. Теж саме відбувається при підборі перекладного еквівалента для дієслова *orchestrate*. Словникові еквіваленти перекладачеві використати не можна («оркеструвати; інструментувати; писати музику для оркестру»). У українському реченні ми маємо типове для відповідного контексту слово «*проводити*», що утворює характерне для українського технічного тексту сполучення «проводить фестиваль».

Подібних випадків спеціалізації інтернаціональної лексики при перекладі на українську мову можна проводити безліч. Українські еквіваленти, як правило, мають більш спеціалізований характер порівняно з їхніми англійськими аналогами [9; 98].

2. Процес деінтернаціоналізації відноситься тільки до англійських інтернаціональних загальнонаукових слів (слів-термінів він не торкається). Виділяти і розглядати дану закономірність приходить у зв'язку з тим, що частотність вживання інтернаціональних слів у мові науки і техніки є винятково високою. Як вже вказувалося, вони складають приблизно 50% усіх повнозначних слів у науково-технічних текстах, тому помилки при їхньому перекладі різко знижують якість виконуваних перекладів. Якщо англійські інтернаціональні терміни при перекладі на українську мову часто замінюються відповідними українськими інтернаціональними аналогами, то цього не можна сказати про англійські загальнонаукові інтернаціональні слова. При перекладі на українську мову вони, як правило, замінюються українськими не інтернаціональними словами, відбувається де інтернаціоналізація їхніх значень. Якщо при перекладі англійського загальнонаукового інтернаціоналізму перекладач використовує відповідне українське інтернаціональне слово, то це часто призводить до помилкових отождень.

Деінтернаціоналізація значень виявляється в заміні англійського загальнонаукового інтернаціоналізму українським не інтернаціональним загальнонауковим словом. Інтернаціональне загальнонаукове слово *compromise* можна у науково-технічних текстах часто перекладається на українську мову не інтер-

національними еквівалентами: «співвідношення, варіант, вибір, вимога, зниження, утрата». Наприклад: 1) «оптимальне співвідношення між питомою ціною на номер і розмірами кристала»; 2) «як проміжний варіант, що сполучить достоїнства обох видів керування, було запропоновано принцип самоорганізуючого керування»; 3) «у приймачів на лавинних діодах динамічний діапазон при деякій утраті чутливості вдається довести до 40 дБ». При перекладі інтернаціонального слова *compromise* перекладач дуже часто зловживає еквівалентним словом «компроміс» [9; 104].

Висновки

Таким чином, «хибні друзі перекладача» - це лексичні одиниці, які мають подібну графічну або фонетичну форму, але є різними за значенням, вживанням та змістом. Розібравши на прикладах основні способи і специфіку перекладу слів, що відносяться до цієї мовної категорії, можна зробити висновок, що для українських спеціальних текстів є неприйнят-

ними деякі стилістичні прийоми, які зустрічаються в англійських і американських науково-технічних текстах. Якщо їх зберегти у перекладі, то норми мови і стилю української науково-технічної літератури буде порушено, тому у статті розглядається процес спеціалізації і процес деінтернаціоналізації. Під першим терміном розуміється заміна англійського загальнонародного слова відповідним українським словом, що має спеціальне значення, під другим - заміна англійського загальнонаукового інтернаціоналізму українським не інтернаціональним загальнонауковим словом.

Проаналізувавши помилки і труднощі, які виникають при перекладі «хибних друзів перекладача», можна зробити висновок, що існує необхідність створення словників «хибних друзів перекладача» на українській мові. А особливо гостро постає дане питання перед перекладачами науково-технічної літератури, оскільки саме для науково-технічних текстів є характерним великий відсоток міжмовних аналогізмів та інтернаціоналізмів, обумовлений широкими міжмовними контактами у сфері науки та техніки.

Література

1. Акуленко, В. В. Ложные друзья переводчика [Текст] / В. В. Акуленко. – М. : Дрофа, 1969. – 145 с.
2. Акуленко, В. В. Англо-русский и русско-английский словарь «ложных друзей переводчика» [Текст] / В.В. Акуленко, С. Ю. Комиссарчик, Р. В. Погорелова. – М. : Советская Энциклопедия, 1969. – 384 с.
3. Борисова, Л. И. Ложные друзья переводчика: общенаучная лексика [Текст] / Л. И. Борисова. – М. : НВИ - Тезаурус, 2002. – 212 с.
4. Виноградов, В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) [Текст] / В. С. Виноградов. – М. : Институт общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
5. Зубков, М. Сучасний англо-український, українсько-англійський словник [Текст] / М. Зубков, В. Мюллер. – К. : Школа, 2009. – 752 с.
6. Корунець, І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) [Текст] / І. В. Корунець. – В. : Нова Книга, 2001. – 448 с.
7. Краснов, К. В. Англо-русский словарь «ложных друзей переводчика» [Текст] / К. В. Краснов. - М. : Эра, 2004. – 640 с.
8. Левицкая, Т. П. Теория и практика перевода с английского языка на русский [Текст] / Т. П. Левицкая, А. М. Фитерман – М. : Изд. лит-ры на ин. яз., 1987. – 125 с.
9. Лотте, Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики [Текст] / Д. С. Лотте. – М. : АН СССР, 1961. – 160 с.